

BÖLÜM 2

GÜNÜMÜZDE SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ÇERÇEVESİNDE YEŞİL BANKACILIĞIN ÖNEMİ

Serkan DEMİREL¹

Başak ÖZARSLAN DOĞAN²

GİRİŞ

Günümüzde sınırsız olan insan ihtiyaçlarının gelecek dönemlerde de bu şekilde olması bilinen bir durumdur. Böylelikle her dönemin ihtiyaçlarının kendi zaman dilimi içerisinde giderilmesi beklenmektedir. Fakat bir yandan sanayileşme ve nüfus artışı diğer yandan bu artışlar karşısında ihtiyaçların temin edilmesi giderek daha karmaşık bir süreci beraberinde getirmektedir.

Son yıllarda söz konusu ihtiyaçların karşılanması için gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama imkanlarının tehlikeye girdiği iktisat literatüründe sık tartışılan konuların başında yer almaktadır. Bu kapsamda 'sürdürülebilir kalkınma' kavramı gündeme gelmektedir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı gelecek nesillerin refah seviyelerinde bir azalış meydana getirmeden toplumun refah seviyesini en üstte tutabilmeyi ifade etmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın temel amacını oluşturan bu görüş, hemen hemen bütün alanlarda kendine yer bulabilmektedir. Bu alanlardan birini de kuşkusuz bankacılık sektörü oluşturmaktadır.

Bankacılık sektöründe son yıllarda yeşil bankacılığın önemi oldukça artmıştır. Bankaların sürdürülebilir bir büyüme yakalamaları ve pazar paylarını arttırmaları için doğal kaynakları doğru şekilde kullanmaları çok önemlidir. Yeşil bankacılık hem sosyal ve çevresel projelere katkı sağlayacak hem de maliyetlerinde azalış verimliliğinde de artış sağlayacaktır. Bankalar yeşil bankacılığı doğrudan ve dolaylı olmak üzere 2 türlü uygulamaktadırlar. Doğrudan yeşil bankacılığı kullanarak şirket içi sistemlerini daha çevreci bir firma haline getirerek gerçekleştirmekte. Dolaylı olarak ise paydaş firmaların ekolojik ve yenilenebilir enerji gibi projeleri-

1 Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, sdemirel@gelisim.edu.tr

2 Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, bozarslan@gelisim.edu.tr

ne fon sağlayıp ülke ekonomisinin büyümesi ve sürdürülebilir hale getirilmesine katkı sağlamak şeklinde gerçekleştirmektedirler.

Günümüzde yeşil bankacılığa katkı sağlayan en önemli unsurların başında teknoloji gelmektedir. Özellikle dijital bankacılığın öneminin artmasıyla bankalar doğrudan yeşil bankacılığı kullanarak ofisçilikten büyük oranda kurtulup kağıtsız bankacılığa yönelmişlerdir. Kredi kullanırken imzalanan sayfalarca sözleşmelerin yerini tek tuşla onaylanan dijital sözleşmeler almış, bankaya ait tüm bilgi ve belgeler dijital ortama taşınmıştır. Böylelikle banka hem işlem maliyetinden kurtulmuş hem de yeni ürün ve hizmetler hayata geçirerek karlılığını ve sürdürülebilirliğini arttırmıştır.

Diğer taraftan da bankalar karbon salınımını azaltmaya yönelik yatırımlar ve iklim değişikliği ile mücadele eden projelerin desteklenmesi, inovasyon programları ile teknolojik atılımların, sürdürülebilir üretimin ve tüketimin teşvik edilmesi gibi pek çok projeye finansal destek olup fon sağlamakta ve böylelikle dolaylı olarak da yeşil bankacılığı gerçekleştirmektedirler.

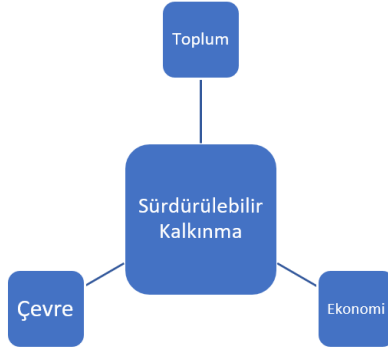
Çalışmada ilk olarak sürdürülebilir kalkınma kavramı açıklanmış ve sürdürülebilir kalkınmada bankacılığın önemine değinilmiştir. Ardından dünyada ve Türkiye’de sürdürülebilir bankacılık uygulamaları detaylı olarak ele alınmış ve bu alanda yapılan çalışmalardan derlenen seçilmiş literatüre yer verilmiştir. Çalışmamız sonuç ve politika önerileri ile sonlandırılmıştır.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMI

Sürdürülebilir kalkınma kavramının ortaya çıkmasında çevre ve kalkınma arasındaki dengeyi sağlama düşüncesi yer almaktadır. Bu kapsamda sürdürülebilir kalkınma, uzun vadede çevre adına bütün kaynakların verimli bir şekilde kullanılması, kısa vadede ise ekolojik faydayı ön gören bir yaklaşımdır. (Ada ve Kılıç, 2014:203; Bayraktutan, 2011: 26).

Günümüzde hızla tükenmekte olan doğal kaynakların varlığı ve söz konusu kaynakların çevresel deformasyona yol açmasından dolayı gelecek nesillerin tehlike içinde olması sürdürülebilir kalkınma kavramının önemini ortaya koymaktadır. Bir taraftan doğal kaynakların rezerv sıkıntısı diğer taraftan artan nüfus, çevre kirliliği, enerji talebindeki artış ve buna bağlı olarak dışa bağımlılığın da artması gibi pek çok sebep, sürdürülebilir kalkınma anlayışının tüm dünya ülkelerince benimsenmesine neden olmuştur.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı Hart (1999) tarafından, ekonominin toplum içinde var olduğu, toplumun ise çevrenin içinde yer aldığı bir kavram olarak ifade edilmiştir. Hart (1999)’a göre, sürdürülebilir bir kalkınma ancak ekonomi, çevre ve toplum bileşenlerinin bir bütün olarak ele alınmasından geçmektedir.

Şekil 1: Sürdürülebilir Kalkınmayı Oluşturan Bileşenler
Kaynak: Özarlan, 2017; Seydioğulları: 203.

Sürdürülebilir kalkınmanın parçaları olan ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlar sürdürülebilir kalkınmayı mümkün kılmaktadır (Alagöz, 2004: 7). Toplumsal açıdan sürdürülebilirlik, eğitim, sağlık ve toplumsal hizmetlerin yeterli olmasının yanında bu hizmetlerin hem coğrafi açıdan hem de cinsiyet ve benzeri açılardan adil dağılımının sağlanmasını gerektirmektedir (Harris, 2000:6). Sürdürülebilir kalkınmanın toplumsal boyutu çoğunlukla yoksullukla mücadeleyi ele alır. Bu sebepten yoksul insanların ihtiyaçlarını konu almayan bir kalkınma sürdürülebilirlikten uzaktır (Ada ve Kılıç, 2014: 204). Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu, ekonomik büyümenin sınırsız olduğunu ve var olan doğal kaynakların ise sürekli kılınmasını ön görmektedir. Ekonomik boyut ise kıt kaynakların verimli kullanılmasını konu almaktadır (Kaypak, 2011, ss.24-26; Tıraş, 2012, s.61).

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMADA BANKACILIĞIN ÖNEMİ VE YEŞİL BANKACILIK

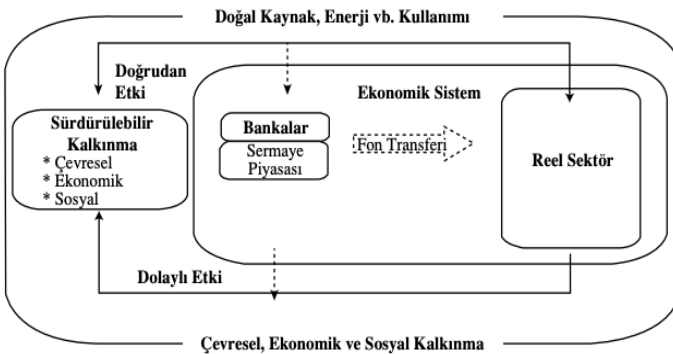
Bankalar, yerine getirdikleri fonksiyonlar neticesinde finansal sistem içerisinde önemli rol oynayan aktörlerin başında gelmektedir. Kalkınma ekonomisi literatürü incelendiğinde ekonomik büyümenin en önemli itici gücünün sermaye birikimi olduğu ve bu kapsamda bankaların, yurt içi tasarrufları artırmak ve yabancı sermayeyi yurtiçine çekmek suretiyle büyümeye neden olduğu görülmektedir (Tandoğan ve Özyurt, 2013: 53). Bankaların ekonomideki görevi topladığı fonları ihtiyaç duyan kurum ve kuruluşlara kredi yolu ile vermesidir. Bankalar, bir anlamda finansal aracılık görevini yerine getirmektedir (Ada ve Kılıç, 2014: 206). Gelişmekte olan ülkeler özelinde düşünüldüğünde, sermaye birikiminin sınırlı olması büyümenin önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktadır. Bu sebeple, ülkenin büyümesini destekleyecek sektörler sermaye birikimini gerçekle-

tirecek tasarrufların kredi kanalı vasıtasıyla aktarılması büyük önem taşımaktadır. Bu aktarım mekanizmasında ise en büyük pay bankacılık sektörüne aittir.

Bankacılık sektörü içerisinde yer alan faaliyetler her ne kadar çevre ile doğrudan ilişkili olarak görülmesi de söz konusu sektör kalkınmanın lokomotifini oluşturmaktadır. Çünkü bankacılık sektöründe kredi kullanan taraflar insana ve çevreye zarar verebilecek faaliyetlerde bulunabilmektedir. Bu sebepten dolayı, bankaların sunmuş olduğu hizmetler dolaylı yoldan çevreye ve insana zarar verebilmektedir.

Son yıllarda artan çevresel bilinç ile sürdürülebilir finansman olanaklarına da ilgi her geçen gün artmaya başlamıştır. Bu kapsamda bankaların kullandıkları krediler ve diğer finansal ürünler de sürdürülebilirlik çerçevesinde önemli hale gelmiştir. Çevresel ve sosyal farkındalığın artması finansal kuruluşlarında politikalarında çeşitli değişimler yaratmaya başlamıştır. Örneğin sürdürülebilir finansal ürünlerin geliştirilmeye başlanması ve bu ürünler aracılığıyla yeni pazarlara girme fırsatının yakalanması finansal sistem içerisinde bankalar için hayati önem kazanmaktadır.

Şekil 2'de sürdürülebilir kalkınma sürecinde bankaların rolü ifade edilmektedir. Buna göre bankalar sürdürülebilir kalkınma ve çevreyi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde etkilemektedir. Bankacılık sektörünün sürdürülebilir kalkınma ve çevreye doğrudan etkisi, söz konusu sektörün talep ettiği enerji ve doğal kaynak vasıtası ile olmaktadır. Diğer taraftan sermaye ihtiyaçlarının karşılanmasında etkili oldukları özel sektörün üretim aşamalarında ortaya çıkardıkları etkilerden olan sorumluluğu ise dolaylı etkisini ifade etmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, bankacılık sektörünün hem çevresel hem ekonomik hem de sosyal alana etki ettiği söylenebilmektedir.

Şekil 2: Sürdürülebilir Kalkınmada Bankaların Rolü

Kaynak: (<http://opim.wharton.upenn.edu/gc/philadelphia/abstract/Guo.pdf>; Tandoğan ve Özyurt, 2013:57).

Bankaların finansal hizmetlerinin ve ürünlerinin sürdürülebilir kalkınmanın amaçlarına hizmet edecek şekilde düzenlenmesi 'Sürdürülebilir Bankacılık' olarak ifade edilmektedir. Sürdürülebilir bankacılık uygulamaları ile; karbon salınımını azaltmaya yönelik yatırımlar ve iklim değişikliği ile mücadele eden projelerin desteklenmesi, şirket ve sektörlerle sağlanan finansal hizmetler ile kalıcı bir büyüme ve istihdamın desteklenmesi, inovasyon programları ile teknolojik atılımların, yenilikçiliğin ve girişimin desteklenmesi, sürdürülebilir üretimin ve tüketimin teşvik edilmesi gibi pek çok alan desteklenmektedir (TBB, 2021)

Sürdürülebilir bankacılığa ulaşma süreci 4 farklı boyutta incelenmekte olup bunlar; savunucu, önleyici saldırgan ve sürdürülebilir bankacılık olarak ifade edilmektedir. Savunucu bankacılık, bankaların büyüme, kalkınma karlılık gibi düşüncelerle sürdürülebilirlikte aktif bir rol oynamadığını ifade etmektedir. Önleyici bankacılıkta bankalar, potansiyel maliyet tasarruflarını sürdürülebilir kalkınma ile gerçekleştirebileceklerinin farkına varırlar. Saldırgan bankacılıkta bankalar, yeni sürdürülebilir finansal ürünleri ve yeni pazarları fırsat olarak görürler. Son olarak sürdürülebilir bankacılık boyutunda ise, bankaların mümkün olan tüm faaliyetleri sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde gerçekleştirilmektedir (Kaya, 2010).

Yeşil Bankacılık Uygulamaları

Dünyada ve Türkiye'de birçok yeşil bankacılık uygulaması kullanılmaktadır. Yeşil bankacılık içindeki en büyük payı yeşil tahvil ve yeşil krediler almaktadır. Aşağıda yeşil bankacılık uygulamalarıyla ilgili rakamsal bilgiler verilecek olup bu uygulamalar açıklanacaktır.

Yeşil Krediler

Uluslararası kalkınma kurumları tarafından geliştirilen ve günümüzde kullanımı hızla artan yeşil krediler genel olarak çevreyi destekleyen projelerde ve özellikle yenilenebilir enerji kaynaklarının finansmanında kullanılmaktadır. Bu yönü ile yeşil krediler diğer kredilerden farklılık göstermektedir. Bu kredilerin özelliği düşük faizli olması ve çevreci projeleri desteklemesidir (Gündoğdu, 2018).

Türkiye'de ilk yeşil kredi uygulaması yabancı kaynaklıdır ve rüzgâr enerjisi sant-rali finansmanı için kullanılmıştır. Özel bir şirkete kullandırılan bu kredinin miktarı ise 260 milyon dolardır. Kredi, 4 Türk bankasının aracılığı ile kullandırmıştır.

Hisse Senetleri ve Endeks Fonları

Günümüzde çevreye duyarlı kurumsal ve bireysel yatırımcılar çevreye duyarlı projeler üreten şirketlerin hisse senetlerine yatırım yapmayı tercih etmektedirler. Bu yatırımlarını gerçekleştirirken tek bir şirket yerine sermaye piyasaları kural-

ları gereği yatırımlarında çeşitlendirme yöntemini tercih etmektedirler. Küresel piyasalarda bu tür yatırımlar için yeşil endeks veya temiz endeks ifadesi kullanılmaktadır. Bu anlamda ilk endeks, 2016 yılında başlatılan Lüksemburg Yeşil Endeksi'dir (LGX).

Yeşil Sekürütizasyon

Sekürütizasyon, bilanço aktifinde yer alan taksitli alacakların nakde dönüştürme işlemidir. Yatırımcıların getirileri düşük karbonlu varlıkların nakit akışlarından sağlandığında yeşil sekürütizasyon işlemi gerçekleştirilmiş olmaktadır. Bu uygulama aynı zamanda hastane gibi sosyal projeler içinde sürdürülebilirlik anlamında geçerli olmaktadır. Hawaii Yeşil Enerji Piyasası Sekürütizasyon Programı (GEMS) bu anlamda gösterebilecek en iyi örnektir. Bu proje Hawaii hükümeti tarafından temiz enerjinin geliştirilmesi için uygulamaya konulan bir finansman modelidir. Bu projede Hawaii'deki düşük gelirli ailelerin yenilenebilir ürünlere erişimi ve yatırımı sağlanmış olmaktadır. Programda öncelikle, yenilenebilir enerji kaynaklarına yeşil tahvil aracılığı ile fon yaratılması sağlanmakta sonrasında sağlanan bu fonun enerji verimliliğini arttıran projelerde kullanılması amaçlanmaktadır (Sakuda, 2015).

Yeşil Tahviller

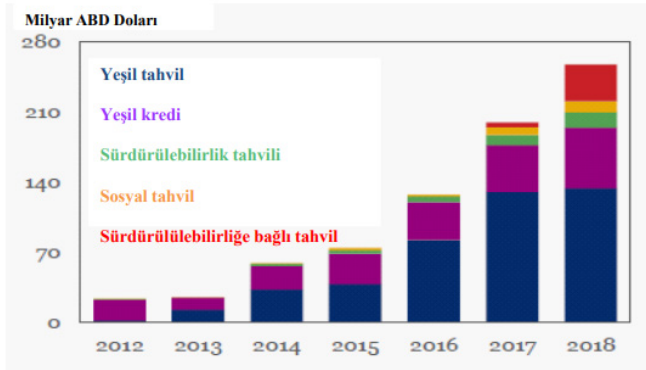
Sürdürülebilir finansman anlamında piyasalarda yaratılan en önemli gelişme ise yeşil tahvil ihracının yaygınlaşmasıdır. Son dönemlerde yeşil tahvillerle birlikte “*Sosyal Tahviller ve Sürdürülebilirlik Tahvilleri*” de ihraç edilmektedir. Sosyal tahviller, Uluslararası Sermaye Piyasaları Birliği (ICMA) tarafından, sosyal faydayı destekleyen projelerin finansmanında kullanılan tahviller olarak tanımlanmaktadır. Sürdürülebilir tahviller ise fonun hem sosyal hem de çevresel projelerden elde edilen gelirin büyük bir kısmının veya tamamının bu projelerde kullanıldığı tahviller olarak ifade etmiştir. Uluslararası Sermaye Piyasaları Birliği 2018’de sosyal ve sürdürülebilir tahviller için entegre bir piyasa oluşturmak adına saydamlık, açıklama ve raporlama için belirli standartlar açıklamıştır (The Sustainability Bond Guidelines (SBG) 2018).

Yeşil tahvil hem yeşil projeleri desteklemekle birlikte hem de sosyal kalkınma ve emisyon azaltma adına gerçekleştirilecek projeleri de desteklemektedir. Bu anlamda yeşil tahviller çevreye duyarlı her türlü projeyi katkı sağlamaktadır. (Jun vd., 2016)

Yeşil tahviller yatırımcılarına getiri sağlarken diğer yandan da sosyal projeleri desteklemesi ile birlikte sürekli talebini canlı tutmaktadır. İlk yeşil tahvil ihracı Avrupa Yatırım Bankası tarafından iklim odaklı projeleri desteklemek için 2007 yılında yapılmıştır (CAIAA, 2016). Aynı amaçla Dünya Bankası'nda yeşil tahvil ihracı etmiştir. 2013 yılına kadar yavaş bir şekilde ilerleyen yeşil tahvil ihracıları bu yıllardan itibaren devletlerin ve yerel yönetimlerin ihracılarıyla çok hızlı biçimde artmaya başlamıştır (Cochu vd., 2016: 27). Yeşil tahviller yapısal olarak, şeffaflık ve saydamlık tavsiye eden 2014 tarihli “gönüllü süreç kılavuzu” nda yer alan prensipler çerçevesinde ihrac edilmektedir.

Yeşil bankacılıkla ilgili Rakamlar

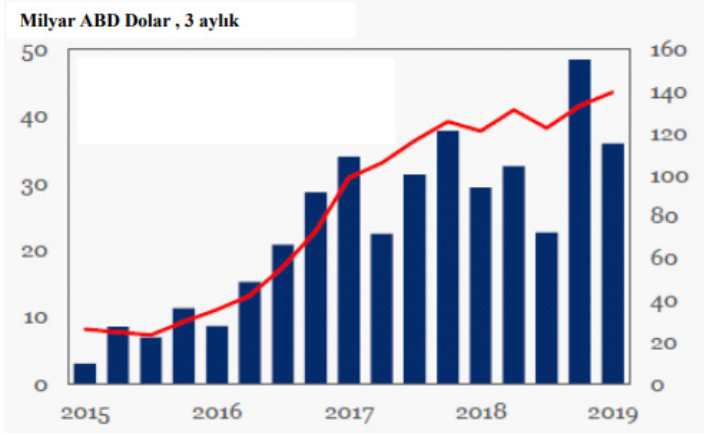
Yeşil bankacılık ile ilgili Toplam yeşil finansmanın gelişimi ve Aylık tahvil ihracatı gelişim şekilleri aşağıda verilmiştir.

Şekil 3: Toplam Yeşil Finansman Gelişimi

Kaynak: Bloomberg, IIF

Şekil 3'ü incelediğimizde yeşil tahvilin toplam yeşil finans uygulamaları içindeki payının oldukça fazla olduğunu görmekteyiz. 2012 yılında yeşil kredinin hemen hemen tek başına yeşil finans uygulamaları olarak kullanıldığını ancak 2013 yılından itibaren yeşil tahvil ile birlikte sürdürülebilirlik tahvili ve sosyal tahvilinde kullanılmaya başlandığı görülmektedir. 2018 yılında ise yeşil tahvilin ön planda olduğu ve tüm yeşil uygulamalarının kullanıldığı sürdürülebilirliğe bağlı tahvile önem verildiği görünmektedir. 2018 yılında toplam yeşil finans uygulamalarının 280 milyar dolara yaklaştığı artan ivmeyle birlikte gelecek yıllarda bu rakamın hızla artması beklenmektedir.

Şekil 4: Aylık Tahvil İhracı Gelişimi

Kaynak: Bloomberg, IIF

Şekil 4'te yeşil finans uygulamalarında en büyük paya sahip yeşil tahvilin 3'er aylık gelişim hızını görmekteyiz. Sürekli artan bir ivmeyle büyüyen yeşil tahvil tutarı İklim Tahvil Girişimi'ne (Climate Bonds Initiative) göre, 2021 yılı mayıs ayı itibarıyla yeşil tahvillerin toplam ihrac tutarı 348 milyar dolar değerinde olduğunu bildirmiştir.

Dünya'da Yeşil Bankacılık Uygulamaları

Bankacılık sektörü, ekonomik büyümenin doğasını değiştirerek hem nitelik hem de nicelik açısından ekonomik büyümeyi ve gelişmeyi etkilemektedir. Bankacılık sektörü, ekonomik faaliyetlerden biri olan ticari projelerin yatırım finansmanının en önemli kaynaklarından biridir. Bu nedenle bankacılık sektörü, çevresel açıdan sürdürülebilir ve sosyal açıdan sorumlu yatırımları teşvik etmede çok önemli bir rol oynayabilmektedir.

Dünyada yeşil bankacılık ile ilgili gelişmeler;

Finans sektörünün bir çevre yönetim sistemine artan bağlılığı, uluslararası ve yerel Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar), çok taraflı kuruluşlar ve bazı durumlarda tüketiciler aracılığıyla piyasanın doğrudan ve dolaylı baskılarına dayanmaktadır. 1990'ların başında, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), şu anda UNEP Finans Girişimi (UNEPFI) olarak bilinen oluşumu başlatmıştır. Dünya çapında yaklaşık 200 finans kuruluşu, ortak çevresel hedeflere yönelik piyasa mekanizmaları çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeye yönelik bu girişim bildirisini imzalamıştır (Jeucken, 2001). Amaç, finans sektöründe çevresel ve sosyal boyutu, finansal performans ve onunla ilişkili riske entegre etmektir. UNEPFI çevre yö-

netimine yönelik ihtiyati bir yaklaşımı savunur ve çevresel hususların bankaların düzenli iş operasyonlarına, varlık yönetimine ve diğer iş kararlarına entegre edilmesini önermektedir. Benzer şekilde, ABD İhracat-İthalat Bankası, ihracatı finanse ederken bunların çevresel olarak uyumlu olup olmadığını düzenli olarak gözden geçirmektedir. Hollanda merkezli ABN Amro bankası ise, iş sözleşmelerinde finansal olmayan varlığı belirlemek, değerlendirmek ve yönetmek için belirli İtibar Riski Yönetimi (RRM) politikaları geliştirmektedir. Benzer şekilde, ABN Amro, Deutsche, Standard Chartered, HSBC Bank vb. gibi bazı büyük uluslararası bankalar, Kyoto Protokolü kapsamında tartışılan çevre konularına dikkat etmektedir (Goldar, 2007).

Benzer şekilde, Friends of Earth (FoE) ve Rainforest Action Network (RAN), 2000 yılında ABD’de ticari bankaların “felaketleri finanse ettiği” ile ilgili kampanya başlatmıştır. 2002 yılında ise STK’lar küresel bir koalisyon kurarak, ticari sektörde sürdürülebilir finansmanı teşvik etmek için ‘BankTract’ adlı bir ağ oluşturmuştur. Bu koalisyon, bankaların çevre korumasını ve sosyal adaleti teşvik eden ilkelerini belirlemiş ve bu halk arasında Collevocchio Deklarasyonu olarak adlandırılmış ve bildiri şeklinde yayınlamıştır. Bildirgenin savunduğu altı ilke; sürdürülebilirlik, zarar vermeme, sorumluluk, hesap verebilirlik, şeffaflık ve yönetim taahhütlerini içermektedir. 200’den fazla kuruluş bu bildirgeyi onaylamış ve bankaları bu taahhütleri ticari faaliyetlerine dahil etmeye davet etmiştir (Gupta, 2003).

Sürdürülebilir finans veya yeşil finansla ilgili tüm bu endişeler, bankacılık kurumlarını projeleri değerlendirmek için kullanılacak ortak ve tutarlı bir dizi çevresel ve sosyal politika ve kılavuz oluşturmaya zorlamıştır. Uluslar arası finans kurumuyla birlikte bir grup banka, Ekim 2002’de ortak yönergeleri tasarlama sürecini başlatmak için bir araya gelmiş ve Haziran 2003’te, önde gelen 10 ticari bankanın bu gönüllü ilkeleri benimsediği Ekvator İlkeleri olarak bilinen bir yönerge hazırlanmıştır. Temmuz 2006’da ise bu ilkeler revize edilerek tekrar yayınlanmıştır. Günümüzde 100’den fazla ülkede faaliyet gösteren 16 ülkeden 46 finans kuruluşu bu ilkeleri benimsemiştir. Dolayısıyla bu ilkeler, çevresel ve sosyal konularını proje finansmanına dahil eden ortak bir proje finansmanı standardı haline gelmiştir (Gelder, 2006).

Çevresel kaygıları bankaların ticari faaliyetlerine entegre etmeye yönelik tüm bu uluslararası girişimler, doğası gereği gönüllüdür ve daha iyi bir ekosistemin ortak yararını teşvik etmeyi amaçlar. Gönüllü bağlılığın rekabetçi bir piyasada kendi handikapları söz konusudur. Dolayısıyla bankaları müşterilerinin yanlış davranışlarından sorumlu kılan bir hükümet mevzuatı, yeşil bankacılığın teşvik edilmesine yardımcı olacaktır.

Yukarıda bahsedildiği gibi küresel anlamda ülkelerin yeşil finansmana verdikleri destek ile gelecekte çevrecilik bilincinin artacağı öngörülmektedir (Browne,

2011). Bu noktada tüm finansal kuruluşlar ileriki dönemde sunacakları hizmetleri belirlerken çevre konusunu ön planda tutmalı ve bu yönde stratejiler geliştirmelidirler (UNEP FI, 2007).

Yeşil bankacılık uygulamaları ile ilgili küresel anlamda bazı kuruluşlar uluslararası kurallar belirlenmiştir. Bu kurum ve kurallar şu şekilde ifade edilebilir:

- Uluslararası Finans Kurumu (IFC,2006): sosyal ve çevresel performans standartları, bu standartlara dayalı olarak oluşturulan Ekvator Prensipleri (EPFIs, 2003, 2006)
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı: çevresel eylem kurallarıdır.

Ekvator Prensiplerine 32 ülkeden 77 finans kuruluşu üyedir. Ayrıca bu kuruluşlar Uluslararası Proje Finans kredilerine %70 oranında fon sağlamaktadır (Kuloğlu ve Öncel, 2015).

Tablo 1: Dünya Geneline Uygulamada Olan Yeşil Finansman Ürünleri	
Yeşil finans	Ürün ve hizmetler
Bireysel bankacılık	Yeşil ipotekli krediler
	Yeşil oto kredileri
	Yeşil kredi kartları
	Yeşil mevduatlar
Kurumsal /Yatırım Bankacılığı	Yeşil proje finansmanı
	Yeşil menkul kıymetleştirme
	Yeşil tahvil
	Yeşil risk sermayesi
	Karbon finansmanı ve emisyon ticareti
Varlık yönetimi	Yeşil kamu fonu
	Yeşil yatırım fonu
	Karbon fonu
	Felaket tahvil fonları
Sigorta	Yeşil araç sigortası
	Yeşil bina ve ev sigortası
	Karbon sigortası

Kaynak: (Gizep, 2019).

Kurumsal finans türlerinden yeşil tahvil ilk olarak 2013 yılında ABD’de enerji verimliliği ve içme suyu sağlama ve dağıtım gibi hizmetlerin finansmanı için 100 milyon dolarlık ve 20 yıl vadeli tahvil ihraç etmiştir. 2014 yılında Kanadadaki Britanya Kolombiyası eyaleti yeni yapılan hastanelerin enerji verimliliği sertifikası LEED’i alabilmeleri için 231,5 milyar dolarlık ve 32 yıl vadeli yeşil tahvil ihracında bulunmuştur. Çin özel sektöründe ihraç edilen ilk yeşil sertifikalı tahvil 2015 yılında Xingang Goldwind Enerji Yatırım firması tarafından çıkarılmıştır. 2015 ortasında ihraç

edilen 3 yıl vadeli ve %2,5 kupon ödemeli 300 milyon dolarlık bu tahvilde, diğer yeşil tahvillerde görülen proje bazlı fonlama yerine, tahvil ihracından oluşan gelirler şirketin genel giderlerini finanse etmek için kullanılması amaçlanmıştır (Özer, 2017).

Yeşil finansal ürün ve hizmetlerini kullanan ülkeler ve kuruluşlar ise şu şekildedir (Kuloğlu ve Öncel, 2015).:

- Hollanda (ABN AMRO, Dutch Bank, Rabobank, vs.)
- İngiltere (Barclays, CFS, Abbey, HBOS, Halifax, vs.)
- Almanya (Deutsche Bank, vs.),
- İrlanda (Bank of Ireland, vs.)
- İsviçre (Credit Suisse, vs.)
- ABD (Bank of America, Citigroup, JP Morgan, Wells Fargo, vs.),
- Kanada (CHMC, VanCity, vs.),
- Latin Amerika ülkeleri
- Avustralya (Bendigo Bank, vs.)

Türkiye’de Yeşil Bankacılık Uygulamaları

Türkiye’de yeşil finans ve bankacılık uygulamaları ve bu alandaki durumu açısından dünya ile karşılaştırılması aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Yeşil finans	Ürün ve hizmetler	Dünya	Türkiye
Bireysel bankacılık	Yeşil ipotekli krediler	+	-
	Yeşil oto kredileri	+	+
	Yeşil kredi kartları	+	+
	Yeşil mevduatlar	+	+
Kurumsal /Yatırım Bankacılığı	Yeşil proje finansmanı	+	+
	Yeşil menkul kıymetleştirme	+	-
	Yeşil tahvil	+	+
	Yeşil risk sermayesi	+	-
	Karbon finansmanı ve emisyon ticareti	+	-
Varlık yönetimi	Yeşil kamu fonu	+	+
	Yeşil yatırım fonu	+	-
	Karbon fonu	+	-
	Felaket tahvil fonları	+	-
Sigorta	Yeşil araç sigortası	+	-
	Yeşil bina ve ev sigortası	+	-
	Karbon sigortası	+	-

Kaynak: (Gizep, 2019).

Tabloda görüldüğü gibi Türkiye yeşil finansman anlamında dünyanın oldukça gerisinde kalmıştır.

2012 yılında Türkiye’de bankalar enerji verimliliği ve yenilenebilir enerjinin öne çıkarılması için yeşil finansman uygulamalarına geçiş yapmıştır. Bu anlamda Avrupa kaynaklı fonları kullanan bankalar aylık faizleri ise %1’den başlatmış ve kredi vadelerini 15 yıla kadar uzatmışlardır. Diğer yandan Avrupa bölgesinde de bazı bankalar Türk bankaları vasıtası ile uzun vadeli ve düşük faizli düşük kredi sunmaktadır (Kuloğlu ve Öncel, 2015):

2014 yılında ise Türkiye Bankalar Birliği “*Bankacılık Sektörü İçin Sürdürülebilirlik Kılavuzu*” yayınlamıştır. Kılavuzda bankacılık ve finans sektörü için uygulama prensipleri ve 7 temel ilke yer almaktadır. Aynı kılavuzda sosyal düzen ve çevreye etkiler risk kapsamında iki şekilde değerlendirilmiştir. İlki bankalardan kredi talep eden işletmelerin çevresel konulara ve mevzuata uygun davrandığının tespit edilmesi, ikincisi ise talep edilen yatırım kredisinde yapılacak yatırımın gelecekte çevre için risk oluşturmayacağına tespit edilmesidir. Bu açıdan finanse edilecek yatırım kredilerinin riskleri de değerlendirme kapsamına alınmıştır (Salihoğlu, 2019).

Türkiye’de sağlanan kredilerden büyük bir bölümü yeşil projelere ve yenilenebilir enerji kaynaklarına sağlanan kredilerdir. Benzer şekilde bankalarda çevre ile ilgili projelere destek vermektedirler. Bu projelerin başında Sürdürülebilirlik fonları, çevreci taşıt kredileri ve yeşil mortgage hizmetlerine gelmektedir. Bu çevreci uygulamalardan bazıları şu şekildedir; dijital bankacılık ürünleri sayesinde sıfır kâğıt kullanımı ve enerji tasarrufunun sağlanması, kendi kendine yeten binalara kredi sağlanması, güneş enerjisi ve rüzgâr enerjisi projelerinin desteklenmesi, çöp yönetimi ve geri dönüşüm projelerinin desteklenmesi gibi uygulamalardır. Örneğin Garanti BBVA’nın ve Akbank’ın Genel Müdürlük Binaları LEED sertifikalı yeşil binalardır. LEED sertifikası ekonomik, sağlıklı ve çevreci binalara verilmektedir. Bu konuda LEED Sertifikası alan ülkeler arasında Türkiye 6. sırada yer almaktadır (Salihoğlu, 2019).

2015 yılında da Borsa İstanbul (BIST) sosyal, çevresel ve kurumsal yönetim performansı (ESG Reporting Guide) ve sermaye piyasaları sürdürülebilirlik raporun yayınlamıştır. Raporda çevreye duyarlı sürdürülebilir yatırım projeleri ve enerji piyasası ürünlerinin çeşitlendirilmesi gibi konulara değinilmiştir. Bununla birlikte karbon piyasasında yürütülen çalışmaların devam ettiğinden ve yenilenebilir enerji konulu türev ürün sayısını artırma çabasından bahsedilmektedir. BIST ayrıca 2014 yılından itibaren “BIST Sürdürülebilirlik Endeksi” yayınlamaktadır. Bu endeks borsada hisseleri işlem gören ve çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim anla-

mında yüksek performansa gösteren firmalar üzerinden hesaplanmaktadır. Bunun hedefi ise yatırımcıları bu şirketlere yatırım yapma konusunda yönlendirmektir. Diğer yandan bu firmaların performansları ile diğer firmaların performanslarının karşılaştırma konusunda da endeks oldukça faydalıdır (Salihoğlu, 2019).

LİTERATÜR TARAMASI

Yeşil finans ve bankacılık ile ilgili olarak literatür bilgileri oldukça yeni ve henüz etkileri tam olarak gözlemlenememiştir. Konuyla ilgili ilk çalışmalar 2000'li yılların başlarına denk gelmektedir. Konuyla ilgili çalışmaları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

Jeucken (2001) araştırmasında bankaların çevre ve sosyal sorunlar anlamında büyük oranda sorumlulukları bulunduğunu ve bankaların bu konularda yüksek farkındalığa sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Marzio (2007) araştırmasında yeşil bankacılığın ve yeşil bankacılık hizmetlerinin farklılıklarını araştırmış ve bu farklılıkları ortaya koymuştur. Goyal ve Joshi (2011) araştırmasında kırsal, etik, sosyal ve yeşil bankacılığın etik ve sosyal konularına değinmiştir. Bhari (2011) araştırmasında finanse edilecek projelerde çevre ile ilgili faktörler üzerinde durmuştur.

Bisvas (2011) çalışmasında yeşil bankacılık ve yeşil bankacılık hizmetleri ile ilgili stratejileri araştırmış ve uygulamadaki zorluklara değinmiştir. Jha ve Bhome (2013) araştırmasında yeşil bankacılıkla ilgili farkındalık yaratma ve bu bankacılık ürünleri ile ilgili bilgi verme konuları üzerinde durmuştur. Ahmad vd., (2013) çalışmalarında Bangladeş'te ki bankaların yeşil bankacılık uygulamalarına geçiş sürecini ve bu süreçteki faktörleri incelemişlerdir.

Jaggi (2014) çalışmasında bankaların enerji tasarrufu ile ilgili çalışmalarını incelemiştir. Ritu (2014) çalışmasında yeşil bankacılık uygulamalarında ki zorlukları ve yeşil bankacılık hizmetlerinin sektöre sunabileceği fırsatlar üzerinde durmuştur. Gupta (2015) çalışmasında Hindistan bankalarının yeşil bankacılık uygulamaları sayesinde çevresel sürdürülebilirlik üzerindeki araştırmıştır.

Bihari ve Pandey (2015) çalışmalarında Hindistan bankacılık sektöründe bankaların sunduğu yeşil bankacılık hizmetlerini incelemişlerdir. Malik vd., (2015) çalışmalarında gelecekte yeşil bankacılık ile ilgili olası gelişmeleri ve beklentileri irdelemiştir. Garg (2015) araştırmasında yeşil bankacılık alternatiflerinin genel olarak bankalar, işletmeler ve finansal kurumlarının çevresel sorunlarına çözüm olabileceğini ifade etmiştir.

Güler ve Tufan (2015) araştırmasında turizm sektöründe otel işletmelerinin yeşil kredilere bakış açılarını incelemiştir. Kalra (2016) çalışmasında yeşil bankacılık uygulamalarını sürdürülebilir gelişme için modern bir araç olarak incelemiş ve

önermiştir. Barhate1 ve Tamboli (2016) araştırmalarında Hindistan'da yeşil bankacılık uygulamacına geçiş yapan bankaları incelemiş ve Hindistan'daki yeşil bankacılık uygulamalarına vurgu yapılmıştır.

Kapoor vd., (2016) çalışmalarında çevresel bozulma ile ilgili finans kurumları ve bankaların etkilerini incelemişlerdir. Vadrade ve Katti (2016) araştırmalarında Hindistan'da faaliyet gösteren üç kamu ve özel sektör bankasında yeşil bankacılık uygulamalarını incelemişlerdir. Benzer şekilde Joshi ve Shah (2017) çalışmalarında Hindistan'da faaliyet gösteren ticari bankalarda yeşil bankacılık hizmetlerinin uygulanabilirliğini ve uygunlama derecelerini araştırmışlardır.

Chang et al. (2010), yeşil ürün kalitesinin yeşil müşteri memnuniyeti ve yeşil müşteri sadakati üzerinde olumlu etkileri olduğunu savunmaktadır.

Jha ve Bhome (2013) bankacılık sektöründe yeşil finansa geçiş için atılabilecek adımlar, banka çalışanları ve genel halk arasında yeşil bankacılık kavramına ilişkin farkındalığı kontrol etmek için bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmayı 12 banka yöneticisi, 50 banka çalışanı ve 50 genel müşteriden veri toplayarak gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, çevrimiçi bankacılık, yeşil krediler, enerji tasarruf cihazları, yeşil kredi kartı, güneş ve rüzgâr enerjisi kullanımı ve mobil bankacılığın yeşile finansa geçiş için izlenmesi gereken stratejilerden bahsedilmiştir. Çalışmanın sonuçları ise şu şekildedir; çevre dostu iş uygulamaları için bankalar aktif kalitesinin iyileştirilmesiyle sonuçlanan çevresel kredi standartlarını benimsemelidir, yeşil projeler için verilen kredilerin faiz oranı, normal faiz oranından nispeten daha düşük olmalıdır ve şirketler, üretilen atıkları azaltarak veya geri dönüştürerek ve ayrıca çevreci olmak için sürdürülebilir önlemler alarak karlılıklarını artırabilir.

Ginovsky (2009) çalışmasında, çevre dostu uygulamaları hayata geçirmek için bankaların sürdürülebilir uygulamaları teşvik eden yeni bankacılık ürünlerini piyasaya sürmeleri gerektiğini ve ayrıca arka ofis operasyonlarını yeniden yapılandırılmaları gerektiğini vurgulamıştır. Çalışmaya göre yeşil bankacılık sürecinde izlenmesi gereken stratejiler üzerinde durulmuştur. Bu stratejiler; dahili bankacılık işlemlerinden kaynaklanan karbon ayak izini azaltan kağıtsız bankacılık kullanımı ve bu sayede maliyet tasarrufu sağlanması, tüketicilere düşük faiz oranı sunmak anlamına gelen Green Street kredisinin benimsenmesi gibi stratejilerdir.

Dharwal ve Agarwal'a (2013) göre yeşil bankacılık, kredi riskini, yasal riski ve itibar riskini azaltmanın en etkili yöntemlerinden biridir. Çalışmada ayrıca, karbon kredisi, yeşil finansal ürünler, yeşil ipotek, karbon ayak izinin azaltılması (kağıtsız bankacılık, enerji bilinci, toplu ulaşım sistemi, yeşil bina) ve topluma yönelik sosyal sorumluluk hizmetleri gibi bazı yeşil bankacılık stratejileri de önerilmiştir.

Malu vd., (2014) göre bankalar toplumdaki karbon ayak izini azaltmada önemli bir rol oynayabilir. Daha önceki ekonomik kalkınma, toplumdaki yoksul-

luğun, eşitsizliğin ve işsizliğin azaltılması anlamına gelirken, ekonomik kalkınma kavramı, günümüzde “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden ödün vermeden karşılayan kalkınma” anlamına gelen sürdürülebilir kalkınmaya dönüşmüştür. Çalışmada, bankacılık sektöründe sürdürülebilirliğin iki şekilde olabileceği öne sürülmüştür; Bankalar, geri dönüşüm programları, kağıtsız bankacılık, enerji verimli kaynakları kullanma ve kirliliği azaltmak için topluluk etkinliklerine destek vb. aracılığıyla rutin operasyonlarını değiştirebilir, çevreye duyarlı projeleri teşvik etmek için kredi ve yatırım stratejileri benimseyebilirler ve ayrıca ana işlerinde sürdürülebilirliği sağlamak için yeşil ürünler geliştirebilirler.

Çetin ve Seyidova (2019), banka aktiflerinin GSYİH oranı ile karbondioksit salınımı ve enerji tüketimi arasındaki ilişkiyi 1968-2017 aralığında incelemiştir. Çalışma sonucunda, bankacılık sektör büyüklüğünün enerji tüketimini etkilediğini tespit etmiştir.

Ak Bingül ve Türk (2019), Türkiye’de yeşil bankacılık durumunu ve bu faaliyetlerin çevre ve insana etkilerini incelemiştirlerdir. Güler ve Tufan (2015) çalışmalarında turizm sektörüne sağlanan yeşil finansman konusunu araştırmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre sektörde yeşil finansman kullanımı rekabeti önemli ölçüde etkilemekte, maliyet avantajı ve sosyal itibar sağlamaktadır.

Gürsoy (2016) çalışmasında Basel III kriterleri kapsamında Türkiye’de yeşil bankacılığın ekonomiyi desteklemedeki rolünün araştırmıştır. Spesifik olarak bu konu ile ilgili Şekerbank uygulamasını gerçekleştirmiştir. Bankanın Basel III kapsamında yeşil finansman arttırma kapasitesini analiz etmiştir. Çalışma sonucuna göre, sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi açısından yeşil kredilerin risk ağırlıklarının düşürülmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Evrensel süreç boyunca çevre, insan ve doğa bir bütünün parçalarını ifade eden kavramlar olarak ele alınmış ve söz konusu kavramlar karşılıklı etkileşim içinde olmuşlardır. Bu etkileşimin bir sonucu olarak ise gerek çevre ve doğa gerek insan değişim göstermek durumunda kalmıştır. Bu değişime son yıllardaki teknolojik yenilikler ve gelişmeler de eklenince gelecek nesillerin ihtiyaçlarının gözetilmesi amacını ifade eden sürdürülebilir kalkınma kavramının boyutları da genişlemiştir.

Sürdürülebilir kalkınma kavramının etkisini yaşamın genelinde gözlemlemek mümkündür. Örneğin gelecek nesillerin ihtiyaçlarını düşünerek hareket eden bir tüketici olmak veya tüketimden üretim yaratan bir toplum düzeni oluşturmak sürdürülebilirliğin temel amacını yansıtmaktadır. Bununla beraber sürdürülebi-

lir kalkınmanın sağlanmasında kurumların, işletmelerin ve finans sektörünün de belirli dönüşümleri gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Çalışmada sürdürülebilir kalkınma üzerinde bankacılık sektörünün etkisi teorik olarak incelenmiş ve hem dünyada hem de Türkiye’de bu alandaki uygulamalara yer verilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma sürecinde yaşanan dönüşümde bankacılık sektörünün önemi büyüktür. Çünkü bankacılık sektörü müşterileri ve paydaşları ile büyük bir kitleye sahiptir. Bu çerçevede hem Türkiye’de hem de dünyada finans sektöründe önemli bir yer tutan bankacılık sektörü gerek kullandığı ürünler ve kredilerle gerek desteklediği projelerle söz konusu sürece desteğini artırmalıdır. Dünyanın hızlı bir şekilde kirlenmesine rağmen bizim insanoğlu olarak bu kirlenmenin önüne geçmemiz mümkündür. Küresel anlamda yapılan bu çalışmalar hem politik hem de ekonomik olarak desteklenmekte ülkelerin bu bağlamda üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi beklenmektedir. Özellikle ülkemizde doğal hayatın korunması, çevre bilincinin yaygınlık kazanması için çevre dostu projeler bankalar tarafından düşük faiz oranlarıyla desteklenmeli devlet bu doğrultuda bankaları cesaretlendirmelidirler. Yasal olarak bankalara birtakım destekler sağlanmalı hazineden alınacak kaynakların yeşil projelere göre faizlerinin ya da vergilendirmelerinin düşük olacağı taahhüt edilmeli ve devlet tarafından teşhir edilmelidir. Bankalarda bu projelere daha fazla fon kaynağı ayırmaları gerekmekte aynı zamanda kendi içerisinde dijitalleşmeyi de kullanarak tüm faaliyetlerini kolay ve doğa dostu işlemler haline getirmeli böylelikle çevre dostu oldukları tutundurma faaliyetlerinde vurgulanmalı bu durum özellikle toplum önünde çevresel konulara duyarlı olunulduğunun ispatı haline gelecek sonuçta bu durum bankanın müşteri sayısını arttıracak ve bankanın imajını yükseltecektir. Kar anlamında artış sağlayacak ayrıca bankaların çevresel konularda sosyal sorumluluklarını yerine getirdiği doğa dostu firmaların finansal olarak desteklediğini küresel anlamda ilan edilecek bu da fon sağlayıcıların dikatini çekecek ve marka bazında farkındalık oluşmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmad, Fayez, Zayed, Nurul Muhammed and Harun, Md. ASHraf (2013), “Factors behind the Adoption of Green Banking by Bangladeshi Commercial Banks”, *ASA University Review*, Vol. 7 No. 2, July–December, 241.255.2013
- Alagöz, M. (2004), Sürdürülebilir kalkınmanın paradigması, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar, sayı: 4, 1-23.
- Altun-Ada Aysel, ve Kılıç, Z. (2014). Sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir bankacılık: Ab ve Türkiye’deki uygulamalar1. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), 203-212.
- Bahl, Sarita (2012), “Green Banking – The New Strategic Imperative”, *Journal of Asian Research Consortium*, Volume 2, Issue 2, 176-185.

- Barhate, G.H., and Tamboli, Mohasin A (2016), "Green Banking: An Overview", IBMRD's Journal of Management & Research, Volume 5 ,Issue 2, September, Print ISSN : 2277-7830, Online ISSN: 2348 – 5922, 49-52.
- Bayraktutan Y. (2011), Ekolojik iktisat ve kalkınmanın sürdürülebilirliği, Akademik ve Çalışmalar Dergisi, 3 (4), 17-36.
- Bhari, Akissa. (2011), Integrated Urban Water Management (IUWM): Toward Diversification and Sustainability, Global Water Partnership
- Bihari, Suresh Chandra, Bhavna Pandey (2015), "Green banking in India", Journal of Economics And International Finance, 1-17.
- Biswas, Nigamananda (2011), "Sustainable Green Banking Approach: The Need of the Hour", Business Spectrum, Volume-I, No.-1, January – June, 32-38.
- BLOOMBERG (2017). Investors are willing to pay a "Green" premium. Bloomberg New Energy Finance report.
- CAIAA (2016), Chartered Alternative Investment Analyst Association, Alternative Investment Analyst Review, https://www.caia.org/sites/default/files/AIAR_Q2_2016_02_GreenBonds.pdf
- Chang NJ, Fong CM (2010). Green product quality, green corporate image, green customer satisfaction, and green customer loyalty. Afr. J. Bus. Manage. 4(13): 2836-2844.
- Cochu, A., Glenting, C., Hogg, D., Georgiev, I., Skolina, J., Eisinger, F., Jespersen, M., Agster, R., Fawkes, S., Vr Chowdhury, T. (2016), Study on the potential of green bond finance for resource-efficient investments, European Commission Report
- Dharwal, M., & Agarwal, A. (2013). Green Banking: An Innovative Initiative for Sustainable Development.
- Garg, Shruti (2015), "Green Banking: An Overview", Global Journal of Advanced Reserch, Vol-2, Issue-8 PP. 1291-1296.
- Gelder, Jan Willem van (2006), "Sustainable banking in practice: A closer look at the nominees for the 2006 Financial Times Sustainable Banking Awards", Banktrack, Profundo.
- Ginovskiy, J. (2009). Green banking - Inside and out. Community Banker, 30-32.
- Gizep, R. (2019). *Doğaya saygılı yeşil finans: Dünya ve Türkiye uygulamaları*, Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Goldar, B.N. (2007). "Impact of Corporate environmental performance on profitability and market value: A case study of India firms", Paper presented in National Conference on *Expanding Freedom: Towards Social and Economic Transformation in Globalised World*. April 11-13. Delhi: Institute of Economic Growth.
- Goyal, Krishin. A. and JOSHI, Vijay (2011), "Mergers in Banking Industry of India: Some Emerging Issues". Asian Journal of Business and Management Sciences, 1(2): 157-165.
- Gupta, Jeena (2015), "Role of Green Banking in Environment Sustainability-A study of selected Commercial Banks in Himachal Pradesh", International Journal of Multidisciplinary Research and Development, Volume: 2, Issue: 8, 349-353.
- Gupta, S. (2003). "Do stock market penalise environment-unfriendly behaviour? Evidence from India", *Working Paper Series* No- 116. Delhi School of Economics
- Güler, Ozan ve Ekrem, Tufan (2015), "Yeşil Kredilere Otel İşletmelerinin Bakış Açıkları: Antalya'daki 4-5 Yıldızlı Oteller Üzerine Bir Araştırma", Anatolia: Turizm araştırmaları dergisi, Cilt:26, 80-96.
- Gündoğan A.C. ve Bitlis, M. (2018) Dönüşen Dünyada Fırsatları Yakalamak: Sürdürülebilir Finans Görünümü 2018, ESCARUS.
<http://opim.wharton.upenn.edu/gc/philadelphia/abstract/Guo.pdf>
- Jaggi, Geetika (2014), " Green Banking: Initiatives", By SBI and ICICI. PARIPEX – INDIAN JOURNAL OF RESEARCH, 3 (6), 121-122. Retrieved on 25 January 2015 from: http://theglobaljournals.com/paripex/ file.php?val=June_2014_140.291.9919_31586_38.pdf.
- Jeucken, M. (2001). *Sustainable Finance and Banking, The finance Sector and The Future of the Planet*. London: Earthscan. <http://www.environmentalleader.com>; July 2011; (Erişim Tarihi 28.07.2012)

- Jha, N., & Bhome, S. (2013). A Study of Green Banking Trends In India. *Abhinav*, 127-132.
- Jha, Nishikant, Shradha Bhome (2013), "A Study of Green Banking Trends in India", *International Monthly Refereed Journal of Research In Management & Technology*, Volume II, May'13, 127-132.
- Joshi, Nirav R and Shah, . Suraj M (2017), "Green Banking: A Tool for Sustainable Development in 21st Century", *IJEMR*, Vol 7 Issue 02 – Online – ISSN 2249–2585, February, 1-12.
- Kalra, Rajiv (2016), *Green Banking: A Modern Approach For Sustainable Development*, *International Journal of Business Quantitative Economics and Applied Management Research*, Volume-3, Issue-3, August, 96-107.
- Kapoor, Neeru, Jatly, Meenu and GUPTA Rishi (2016), "Green Banking: A step towards Sustainable Development", *International Journal of Research in Management, Economics and Commerce*, Volume 06, Issue 07, July, 69-72.
- Kaypak, Ş. (2011), Küreselleşme sürecinde sürdürülebilir bir kalkınma için sürdürülebilir bir çevre, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20), 19-33.
- Kuloğlu, E., & Öncel, M. (2015). Yeşil Finans Uygulaması Ve Türkiye'de Uygulanabilirliği. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 2-19.
- Malik, Preeti, Alka Mittal, Harish Singh (2015), "A Future Perspective Study of Green Banking" *International Journal of Advanced Research in Engineering & Management*, Vol 01, Issue 09, 117-121.
- Malu, S., Agrawal, R., & Jajoo, D. (2014, 03 04). *Gallery: TMU*. Retrieved from TMU: <http://tmu.ac.in/gallery/viewpointscip2013/pdf/track3/T-323.pdf>
- Marzio, Remus (2007), "Green Banks, Ethical Banks, Seed Banks: Too Many Eco Something Banks" *Covalence Analyst Papers*. Geneva: Covalence SA.
- Öner Kaya, E.(2010), Sürdürülebilir kalkınma sürecinde bankaların rolü ve Türkiye'de sürdürülebilir bankacılık uygulamaları, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 75-94.
- Özarslan, B. (2017). *Rüzgar enerjisinin sürdürülebilir kalkınma üzerindeki ekonomik etkisi: Türkiye örneği* (Master's thesis, ESOGÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Özer Mustafa (2017), Yeşil Tahviller, *Gösterge Dergisi*, https://www.tspb.org.tr/wpcontent/uploads/2015/07/GOSTERGE_KIS_2017_opt.pdf (Erişim Tarihi: 01.07.2022)
- Ritu (2014), "Green Banking: Opportunities And Challenges", *International Journal of Informative & Futuristic Research (IJIFR)*, 34-37, Volume 2, Issue 1,
- Sakuda, M. (2015). *Hawaii's Green Energy Market Securitization(GEMS) Program*. Presentation, Hawaii. <https://naseo.org/Data/Sites/1/naseo-gems-update-2015-08-04.pdf>
- Seydioğulları, H. S. (2013), "Sürdürülebilir Kalkınma için Yenilenebilir Enerji" , *Planlama*, C:23, No:1, ss: 19-25.
- Tandoğan, D., & Özyurt, H. (2013). Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme ve Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma Üzerine Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Nedensellik Testleri (1981-2009). *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(2), 49-80.
- TBB, Bankacılık Sektörü İçin Sürdürülebilirlik Klavuzu, 2021 (<https://www.tbb.org.tr/surdurulebilirlik/tbb-surdurulebilirlik-kilavuzu.html>).
- The Sustainability Bond Guidelines (SBG) 2018 <https://www.icmagroup.org/green-social-and-sustainability-bonds/sustainability-bond-guidelines-sbg/TSKB Green / Sustainable Bond, Allocation & Impact Reporting 2017>
- Tıraş, H.H. (2012), Sürdürülebilir kalkınma ve çevre: teorik bir inceleme, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss.57-73.
- Un, M., Kaminker, C., Kidney, S. ve Pfaff, N. (2016), *Green Bonds: Country Experiences, Barriers and Options*, G20 Green Finance Study Group Report, http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/6_Green_Bonds_Country_Experiences_Barriers_and_Options.pdf
- United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI); *Green Financial Products and Services (Report)*; Canada 2007.
- Vadrale, Kavita S., V.P.Katti (2016), "Green Banking Initiatives by Indian Public and Private Sector Banks", *The International Conference On Green Banking For Green Industry And Green Economy*, 12th February to the 13th February in Belgaum, India, 1-14.